

Papildoma mokomoji medžiaga mokiniui

Parengė Giedrius Mackevičius Vilniaus Pilaitės gimnazijos mokytojas

Temos pavadinimas „Istorija – gyvenimo mokytoja: istorijos samprata ir raida nuo Antikos iki XIX a.“

Temos santrauka

Šiuolaikinis pasaulis yra žmogaus veiklos ir pažinimo praeityje rezultatas, o praeities žmonių patirties panaudojimas yra vienas svarbiausių civilizacijos raidos variklių, todėl praeitį tyrinėja istorija. Istorija – tai mokslas, tiriantis praeities įvykius pagal istorinius šaltinius, nustatantis ir apibūdinantis jų datas bei priežastis. Labai svarbu žinoti, jog laikmetis ir istorinių šaltinių analizės būdų tobulėjimas įtakoja istorikų tyrimų rezultatus. Pagrindinė istorinio tyrimo problema yra objektyvumas, nes istoriko tautinė, religinė priklausomybė, išsilavinimas sąmoningai ar nesąmoningai daro įtaką jo kūrybai, todėl, daugelio istorikų nuomone, objektyviai tirti praeitį neįmanoma, nes kiekvienas autorius teikia savo interpretaciją. Kiekviena visuomenė nori savaip interpretuoti savo praeitį, todėl siekia ją paversti moralinių pamokymų šaltiniu. Neveltui Markas Tulijus Ciceronas yra pasakęs sakoma: “ Istorija - gyvenimo mokytoja”. Pagrindinis dalykas, kurį reikia suvokti kalbant senovės Graikijos istorikus, yra tas, jog graikų – persų karus ir Peloponeso karą sieja Atėnų iškilimas ir žlugimas. Kitas svarbus aspektas, Cicerono požiūris į istoriją kaip į pažinimo ir pamąstymų įrankį, kuris leidžia ieškoti svarbius atsakymus į valstybės valdymo klausimus. Ypatingas dėmesys – piliečių teisių išsaugojimui ir siekiui užkirsti kelią tironijos (diktatūros) įsigalėjimui. Petro Dusburgiečio „Prūsijos žemės kronika“ yra pamokantis pavyzdys, kaip šalia siekių įamžinti kryžiuočių kovas galime pamatyti norą pateisinti Kryžiuočių ordino veiklą. XVI – XVII a. situacija Europoje paskatino ieškoti patikimų istorinių šaltinių tam, kad įveikti istorikų tendencingumą. L. fon Rankė ir S. Daukantas eina drauge, nes ieško savo tautos kilmės šaknų ir bando išsivaduoti iš legendų ir romantizuotų pasakojimų apie praeitį. Jiems padeda kritinė istorinių šaltinių analizė.

Retos sąvokos, kurios pasitaiko pateiktuose istoriniuose šaltiniuose:

Teleologija - filosofinė koncepcija, teigianti, kad gamtos ar visuomenės reiškiniai turi tam tikrą, iš anksto nustatytą tikslą.

Istoriografija - mokslinė disciplina, kuri tyrinėja istorijos mokslo raidą.

Apokrifas - nežinomų autorių arba abejotino autentiškumo kūriniai, paprastai literatūrinės mistifikacijos, kartais falsifikatai, paskelbti ir išpopuliarėję prasimanyto autoriaus vardu.

Egzistencija - būtis, buvimas.

Knygų ištraukos, kurios padėtų pagrįsti istorijos mokslo reikalingumą

Kaip laiko perspektyva padeda atskleisti praeities įvykių reikšmingumo kaitą ?

Pavyzdys: Du jauni žmonės perka aukso žiedus. Jie myli vienas kitą. Susižieduodami jie tuos žiedus užsimauna, paskui tuos pačius žiedus dėvi kaip vestuvinius žiedus. Gimsta vaikai, ateina krizės, rūpesčiai. Vaikai užauga, abu žmonės pasensta. Jie susilaukia anūkų ir proanūkių ir pagaliau švenčia auksines vestuves. Po jų mirties žiedai atitenka jų vaikams. Viso šio vyksmo metu žiedai patys savaime išlieka tokie patys. Tačiau šio vyksmo asmenų istoriškumo požiūriu žiedų reikšmė nuolat kinta. Prieš tai jie buvo paprasti juvelyriniai dirbiniai, vėliau virto jaunystės meilės ženklais, dar vėliau - santuokos, išmėginimų ženklais, primenančiais vaikus ir bendrą dalį, dar vėliau buvo ilgo, bendro gyvenimo simbolis ir galiausiai mirusių tėvų atminimas vaikų rankose. (Pagal A. Anzenbacher „Filosofijos įvadas“ V., 1992 psl. 221)

Kaip konstruojamas istorinis pasakojimas ?

Faktai nėra kiek nepanašūs į žuvis, sudėliotas ant prekystalio žuvų turguje. Faktai yra lyg žuvis, plaukiojančios be kraščiu ir kartais nepasiekiamame vandenyne, tai, ką istorikas sužvejo, iš dalies priklauso nuo atsitiktinumų, tačiau daugiausia – nuo vandenyno vietos, kurioje jis sumanys žvejoti, ir nuo žvejybos reikmenų, kuriuos pasirinks; o šie du veiksniai, kaip žinome – nuo žuvies, kurią norima sugauti.

Carr E.H., *Kas yra istorija?* V., 1999. P. 24.

Kodėl kritiškai reikia vertinti istorinius šaltinius, pagal kuriuos konstruojamas istorinis pasakojimas ?

Žmonės, kurie stebėjo praeitį, pamatė tik jos dalį ir užrašė tik dalį to, ką prisiminė. Išliko tik dalis to, kas buvo užrašyta. Istoriką pasiekė būtent ši dalis. Tik tos užrašytos dalies dalis verta pasitikėjimo, bet šioje dalyje yra ne viskas aišku. Tai, kas aišku, yra apibendrinama ir papasakojama. Mes negalime garantuoti, jog tai, kas mus pasiekė, yra vertinga, svarbu, tipiška ir amžina.

Ярофеев Е., *Што такое история.* 1982. P. 86.

Kas yra Tukidido sąžatai ?

Siekimas pažeisti nusistovėjusią tvarką tarptautiniuose santykiuose, kuomet įvykęs karas susilpnina kovojančias puses. Plačiau:

<https://www.bernardinai.lt/2019-03-28-jav-kinija-ir-tukidido-spastai/>

Kaip atrodo Petro Dusburgiečio kronika ?

[https://www.limis.lt/valuables/e/805391/133908067?
searchId=56140327&menuIndex=0&digitalObjectId=180769406](https://www.limis.lt/valuables/e/805391/133908067?searchId=56140327&menuIndex=0&digitalObjectId=180769406)

Motiejaus Strijkovskio ryšys su Antika

<https://www.lkti.lt/uploads/Konferencijos/2022/05.19-20/Elvyra.USACIOVAITE.pdf>

Simonas Daukantas ir laisvės idėja:

<https://www.bernardinai.lt/2018-10-28-simonas-daukantas-ispejes-ateities-dvasia/>